

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบการระดมทุนเพื่อการศึกษา ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาตามหัวข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.1 ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.2 ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.1 ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.2 ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.3 ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.4 ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.5 หลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.6 องค์ประกอบที่จะส่งเสริมงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 - 2.7 ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. การระดมทุนเพื่อการศึกษา
 - 3.1 ความสำคัญและความจำเป็นของการระดมทุนเพื่อการศึกษา
 - 3.2 รูปแบบการระดมทุนเพื่อการศึกษา
 - 3.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบทั้งระบบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประเทศที่ได้รับ การพัฒนาหรือประเทศที่เจริญแล้วจะให้ความสำคัญในการพัฒนาระบบที่สำคัญรวม 4 ระบบ คือ ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมและระบบการศึกษา ซึ่งทั้ง 4 ระบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ในการดำรงอยู่ร่วมกันของประเทศชาติ หากการพัฒนาทั้ง 4 ระบบ ได้รับพัฒนา แยกส่วนกัน ความสำเร็จในการพัฒนาประเทศย่อมเกิดขึ้นอย่างมั่นคงสมบูรณ์ไม่ได้ โดยเฉพาะ ระบบการศึกษา จำเป็นต้องให้ความสำคัญมากที่สุดเพราะเป็นขบวนการอบรมป่มเพาะ (Socialization) ทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นตัวป้อนสำคัญของระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง (อมรรัตน์ โทธิปัสสา. 2541 : 10) สอดคล้องกับคำกล่าวของ สมจินตนา ภักดิ์ศรีวงศ์ (2540 : คำนำ) ที่ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้การพัฒนาคุณภาพของประชากรให้มี ลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่ประเทศชาติต้องการ สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมที่ เปลี่ยนแปลงและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ในทศวรรษที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ก่อให้เกิดการหลั่งไหล ของกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของประเทศอย่างมากทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจประสบผลสำเร็จอย่างมากเมื่อวัดจากอัตราการเจริญเติบโต อันเป็นผล จากการมุ่งเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการทันสมัย การพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมเป็นหลัก ได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งทางด้าน การกระจายรายได้และปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม รวมทั้งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งเกิด ภาวะวิกฤติของประเทศในปี พ.ศ. 2540 เป็นภาวะที่ขาดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สะท้อนให้เห็นว่าคุณภาพการศึกษาของคนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ทำให้ไม่สามารถปรับตัวรู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่ได้ (พิทยา ว่องกุล. 2542 : 145) การจัดการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขพัฒนา หากไม่แล้วก็จะยิ่งนำพาประเทศไปสู่ การล่มสลายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวางกรอบการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ที่มุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพ ใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และเป็นสังคม สมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549. 2545 : 38-39) เพื่อนำไปสู่การพัฒนา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ตั้งไว้ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงยังมี ความจำเป็นอย่างยิ่ง

ดังนั้นการศึกษาจึงถือเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุด และจำเป็นต้องมีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตลอดเวลา เพราะการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพย่อมจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันจะนำไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและพัฒนาชาติต่อไป

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่ เป้าหมายที่กำหนดไว้ ฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ(กรมสามัญศึกษา. 2540 : 18-19) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาโดยเร่งรัดการปฏิรูปการดำเนินงาน การจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนไม่เรียน ไม่รู้ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. ปฏิรูปการสรรหา การผลิต และการพัฒนาครู อาจารย์ และบุคลากร ให้มีความรู้ ความสามารถ มีความตระหนัก สำนึกและรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้อย่างมีคุณภาพ
3. จัดหาและระดมทรัพยากรให้เพียงพอ รวมทั้งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม มาใช้เพื่อการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
4. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครั้ว ชุมชน องค์กรพัฒนา เอกชนและภาคเอกชน ร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
5. สร้างและกระจายเครือข่ายความรู้ เพื่อเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกให้แก่เยาวชนและ ประชาชนสามารถแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การสร้างสังคม ไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้
6. ปฏิรูปการบริหารและการจัดการ การศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ให้มี คุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สอดคล้องกับ กรมสามัญศึกษา (2540 : 1-2) ที่ได้เสนอยุทธศาสตร์การพัฒนา คุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศภายในปี 2550 ไว้ดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
2. พัฒนาโรงเรียนให้เป็นอุทยานการศึกษาและโลกแห่งการเรียนรู้
3. พัฒนาโรงเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน
4. พัฒนาบุคลากรทุกกลุ่มทุกระดับ
5. นำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน การบริหารและการจัดการ
6. จัดเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการ การบริหารและการจัดการ

7. ให้ชุมชน ท้องถิ่น เอกชน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่น ๆ มีส่วนในการพัฒนาการศึกษา

8. ปรับปรุงกระบวนการบริหาร และการจัดการในหน่วยงานทุกระดับ นอกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแล้ว ยังมีนักคิดทางการศึกษา เสนอยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน รุ่ง แก้วแดง, 2540 : 26-27) ได้เสนอยุทธศาสตร์ 10 ประการ ในการปฏิรูปการศึกษา ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของคนทั้งประเทศ
2. เปิด และสร้างโอกาสการเรียนรู้ทั้งประเทศ
3. ส่งเสริมบทบาทของชุมชน ประชาคม และการสร้างประชาคม
4. ส่งเสริมบทบาทของวัดและกองทัพ
5. ส่งเสริมสื่อเพื่อการศึกษา
6. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
7. ส่งเสริมความเข้มแข็งทางวิชาการการศึกษา
8. ส่งเสริมบทบาทภาคธุรกิจในการศึกษา
9. ปฏิรูปการบริหารจัดการการศึกษา
10. ปฏิรูปการศึกษาเป็นรายจังหวัด

ในทำนองเดียวกัน วิชัย ดันตริ (2542 : 31 – 32) เสนอยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปการศึกษาไว้ดังนี้

1. การปฏิรูประบบการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้
2. การปฏิรูปการฝึกอบรมครู และระบบการพัฒนาครู การใช้ครู
3. การปฏิรูประบบการบริหารจัดการ ที่

3.1 ปรับระบบการบริหารงานส่วนกลางให้ทำหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบาย จัดสรรงบประมาณ กำหนดหลักสูตร มาตรฐานการประเมินผล และการกำกับ

3.2 กระจายอำนาจการบริหารจัดการให้ระดับจังหวัดมากขึ้น โดยให้ท้องถิ่นเข้ามา มีส่วนร่วมมากขึ้น

3.3 ปรับระบบการบริหารสถานศึกษาให้มีความเป็นอิสระรับผิดชอบต่อชุมชน มากยิ่งขึ้น

4. ปรับระบบการศึกษา โดยจัดให้มี

- 4.1 การศึกษาพื้นฐาน 12 ปี จากประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6
- 4.2 การอุดมศึกษาที่หลากหลาย และเชื่อมโยงกัน
- 4.3 ระบบการศึกษาตลอดชีวิต

5. ยุทธศาสตร์ของการระดมสรรพกำลังจากทุก ๆ ส่วนของสังคม รวมทั้งภาคเอกชน ให้เข้ามาจัดการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

การพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นจำเป็นต้องอาศัยยุทธศาสตร์ด้านการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การจัดหาและระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนทั้งประเทศไม่ว่าจะเป็นบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน ห้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชน ร่วมกันจัดเตรียมช่วยการเรียนรู้ ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งที่มีความหมายและความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัวและชุมชน ตลอดจนสามารถตอบสนองต่อการกระจายการพัฒนาได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2532 : 83-102) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาว่า การศึกษาในทัศนะใหม่เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นการศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นการศึกษาของคนในสังคม และต้องให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย เช่นเดียวกับ ประกอบ คุปรัตน์ (2536 : 85-91) ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น หากจัดให้เหมาะสมแล้วจะเป็นประโยชน์มากดังจะเห็นได้จากเหตุผลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาวบ้านเองนั้นชาวบ้านในฐานะเจ้าของการศึกษา จะรู้ดีว่า เขาและบุตรหลานของเขาต้องการและไม่ต้องการอะไรบ้างจากการศึกษา
2. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษาจะก่อให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและการได้มีส่วนร่วมในชุมชนจะนำไปสู่ความรับผิดชอบ และเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน
3. การมีส่วนร่วมทำให้การดำเนินงานด้านการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นการควบคุมการดำเนินงานของระบบราชการให้รอบคอบ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
4. การมีส่วนร่วมทางการศึกษา เป็นการเปิดโอกาสให้มีการระดมทุนเพื่อการศึกษาจากทรัพยากรในท้องถิ่นมากขึ้น เพราะชุมชนจะรู้ว่า เขาเองไม่เป็นเพียงผู้พลอยได้รับผลประโยชน์จากการศึกษาเท่านั้น เขาจะต้องเป็นผู้ให้ด้วย

นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2541 : 10) ยังได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาการศึกษาว่า การปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่เรื่องหนึ่งของประเทศควรจะมีการปฏิบัติจริงในพื้นที่ โดยยึดหลักการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดเพื่อคนทั้งมวล 3 อย่าง คือ จัดการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล (Education for All) มีกระบวนการพยากรณ์ทั้งมวลเพื่อการศึกษา (All for Education) และปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ให้การศึกษาสามารถแก้ปัญหาทั้งมวล (Education for Solving All Problems) ซึ่งการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดเพื่อคนทั้งมวล โดยยึดวิธีการ 3 อย่างนี้ จะทำให้การศึกษาเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ที่ระดมสรรพกำลังทั้งมวล ในจังหวัดมาสนับสนุนการเรียนรู้อย่างของทุกคนเพื่อแก้ไขความยากจน ปัญหาสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกันทั้งหมดอย่างบูรณาการ จังหวัดทั้งจังหวัดก็จะกลายเป็นสถานบัน แห่งการเรียนรู้ของทุกฝ่าย และจากจังหวัดก็จะขยายไปสู่ระดับชาติได้ ซึ่งการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ถือเป็นกระบวนการระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษาตั้งแต่ ฐานรากของการพัฒนา ดังคำกล่าวของศิริกาญจน์ โกลสุภัก์ (2542 : 62) ที่ว่า การพัฒนา คุณภาพการศึกษานั้น ชุมชนและโรงเรียนควรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจในบทบาท การกิจที่ต้องรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชน ในชุมชนได้แสวงหาความรู้และใช้บริการของโรงเรียนได้ หากโรงเรียนและชุมชน มีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาชุมชนและสังคม ให้ดีขึ้นได้ ซึ่งในส่วนภาครัฐเองได้เห็นความสำคัญของเรื่องนี้จึงได้ออกพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยร่วมกันคิด ร่วมเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ เพื่อก่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพประสิทธิภาพ และมีเกณฑ์มาตรฐานกันเป็นหลักประกันคุณภาพด้านการศึกษาต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 ก : 6)

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ ในบทบาทที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันของชุมชน การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา จึงเป็นพลังแห่งการพัฒนาการศึกษาอันเป็นหัวใจสำคัญของการนำไปสู่ การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต่อไปอย่างแท้จริง

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มีผู้ให้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้หลายท่าน ดังนี้
 อุกัย บุญประเสริฐ และคนอื่น ๆ (2525 : 151) ได้ให้ความหมายของความสัมพันธ์
 ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า คือ การให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน การใช้แหล่งทรัพยากร
 ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเงิน สิ่งของ วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือหรือกิจกรรมของชุมชน
 ตลอดจนใช้ทรัพยากรร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ โสภณ เพ็ชรพวง (2533 : 12) ได้สรุปว่า
 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง การบริหารงานโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
 ชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ
 ต่อโรงเรียนและชุมชน และสอดคล้องกับ สุวัฒน์ มุททเมธา (2524 : 326) ที่ได้ให้ความหมาย
 ไว้ว่า เป็นการให้ความร่วมมือช่วยเหลือประสานงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 โดยมุ่งสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียนและชุมชน ความสัมพันธ์
 ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นบทบาทการบริหารงานโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่
 การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจน
 การร่วมมือกันพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน (สุพิชญา ธีระกุล, 2522 : 48) และ
 ปริญญา รอดแก้ว (2529 : 9) ได้ยกตัวอย่างของการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน
 ว่า ได้แก่ การวางแผน การติดต่อประสานงาน การเผยแพร่ข่าวสารการให้ความร่วมมือช่วยเหลือ
 งานกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจนการใช้แหล่งทรัพยากรของชุมชน โดยมุ่งสร้างสรรค์
 ก่อให้เกิดการพัฒนาและประโยชน์ด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียน

นอกจากนี้ วิไลวรรณ วิทยวิโรจน์ (2522 : 23) ยังกล่าวรายงานความสัมพันธ์ระหว่าง
 โรงเรียนกับชุมชน คือ กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครอง
 นักเรียนและประชาชนเข้าใจการดำเนินงานและความต้องการของโรงเรียน และในขณะเดียวกัน
 ก็จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนตัดสินใจในการให้โรงเรียนพัฒนาเด็ก
 ได้ถูกต้อง สอดคล้องกับ แฮร์ริส (Harris, 1975 : 13) ซึ่งได้ให้ความหมายของความสัมพันธ์
 ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า คือ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
 การเรียนการสอน แจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางการศึกษาให้ชุมชนทราบแล้วให้ความช่วยเหลือ
 ต่อชุมชน ตลอดจนการสร้างเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ
 พณิตา วีระชาติ (2542 : 44) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ สัมพันธภาพ
 อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนรู้จักชุมชนดีขึ้นทั้งในแง่ที่สามารถค้นหา
 และใช้แหล่งทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา

ในงานองเดียวกัน สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ และคนอื่นๆ (2542 : 11-12) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า เป็นภารกิจที่โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน มีวิสัยทัศน์ว่าโรงเรียนและชุมชนต้องอยู่ร่วมกัน มีเจตนารมณ์เดียวกัน ยังประโยชน์ร่วมกัน ชุมชนมีกิจกรรมอะไรอยู่ โรงเรียนก็เข้าไปช่วยด้วยท่าทีมิตรภาพ และถ้าโรงเรียนทำอะไรอยู่ชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วม มีความสัมพันธ์แนวราบเคารพซึ่งกันและกัน

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง ภารกิจที่โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทต่อกัน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันหรือพันธกิจร่วมกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับประชาชนในชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนกันในการจัดการศึกษาและเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อชุมชนและต่อโรงเรียน โดยในส่วนของโรงเรียนก็จะได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้งทางด้านกำลังคนและทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนชุมชนก็จะได้รับการศึกษานำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกันและกันนั่นเอง

ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนและชุมชนเป็นสภานานาชาติที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังต่อไปนี้

ปริญญารอดแก้ว (2529 : 10 - 11) ได้สรุปไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่ควรละเลย แนวนโยบายการศึกษาของรัฐยังกำหนดว่าควรจะจัดการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน และแก้ปัญหาของชุมชนได้ การอาศัยสรรพกำลังและทรัพยากรในการจัดการศึกษาจากรัฐเพียงอย่างเดียวนั้น จึงยังไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังและทรัพยากรของท้องถิ่นหรือชุมชนมาช่วยพัฒนาโรงเรียนด้วย เมื่อโรงเรียนได้อาศัยชุมชนเป็นแหล่งวิทยากรและทรัพยากรในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนก็สามารถที่จะให้บริการชุมชนและช่วยพัฒนาควบคู่กันไป

ดั่งที่ พิสิษฐ พิษณานนท์ (2530 : 179) ได้กล่าวว่า โรงเรียนมีความสำคัญต่อชุมชน คือ โรงเรียนเป็นแหล่งให้วิทยากรแก่ชุมชน เพราะโรงเรียนจะมีวิทยากรที่ได้รับการอบรมมาเป็นอย่างดี จากสถาบันที่ผลิตครู รวมทั้งมีความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นจากประสบการณ์ตรงในขณะทำการสอนอยู่ นอกจากนี้ในโรงเรียนหนึ่ง ๆ ยังมีบุคลากรจำนวนมาก โดยบุคลากรแต่ละคนย่อมมีความรู้ความสามารถแตกต่างกันไป ตามสาขาที่ได้ศึกษา ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ให้แก่ชุมชนได้มากเท่าที่ชุมชนต้องการ จะเห็นได้ว่าได้ว่า การพัฒนาชุมชนก็คือการพัฒนาโรงเรียน และการพัฒนาโรงเรียนก็คือ การพัฒนาชุมชนนั่นเอง ดังนั้น โรงเรียนและชุมชนต้องร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนอยู่ตลอดเวลา

การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ ประเทศไทยยังให้ความสนใจเรื่องนี้นักน้อย ทั้งนี้คงเป็นเพราะโรงเรียนรัฐบาลมีรัฐบาลอุปการะมิใช่คงประชาชนในท้องถิ่นโดยตรง แต่มีหลักฐานว่า โรงเรียนที่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นมักเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์การสอนและให้การอบรมแก่นักเรียนแก่น้อย่างดี จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า โรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่น ส่วนมากมักได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้บริหารดีเด่นนั้นก็มักอยู่ในโรงเรียนที่ประชาชนให้ความเชื่อถือและร่วมมือแก้ปัญหาการบริหารโรงเรียน (ธีรวิมล ประทุมพรรัตน์ และคนอื่น ๆ. 2530 : 118) สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528 : 22) ที่กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสำคัญต่อการบริหารงานในโรงเรียนเป็นอย่างยิ่งนั่นคือ

1. ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก
2. ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. ช่วยให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโรงเรียนได้
4. ช่วยให้เข้าใจสภาพความต้องการ และปัญหาของชุมชน เพื่อประกอบในการพิจารณากำหนดนโยบายของโรงเรียน
5. มีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชน อันจะเป็นการพัฒนาสังคมอีกทางหนึ่ง
6. เป็นการบริหารงานที่ส่งเสริมในเรื่องการอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม
7. เป็นการบริหารงานที่มีส่วนสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยราชการอื่น เช่น กรมการปกครอง และกรมพัฒนาชุมชน เป็นต้น อันจะเป็นผลดีต่อทางราชการ

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนนั้นจะอาศัยเพียงสรรพกำลังและทรัพยากรในการจัดการศึกษาจากรัฐฝ่ายเดียวย่อมไม่เพียงพอ จำเป็นต้องระดมสรรพกำลังและทรัพยากรของท้องถิ่นหรือชุมชนช่วยในการพัฒนาโรงเรียน ดังจะเห็นได้จากโรงเรียนที่ได้รับรางวัลดีเด่นส่วนมากมักได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชน

ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนกับชุมชนจะอยู่คู่กันเสมอ มีความเกี่ยวข้องโยงใกล้ชิดกับชุมชนและท้องถิ่น โรงเรียนซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่จะต้องคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถึงโรงเรียนเป็นแหล่งที่ให้การศึกษแก่ชุมชน หน้าที่รับใช้สังคมในด้านการให้ความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรม ซึ่งจะผลิตคนออกมาตามความต้องการของสังคมและประเทศชาติ จากเหตุผลเหล่านี้ ทำให้โรงเรียนกับชุมชนจำเป็นต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด

การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงถือเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งมีผู้ให้แนวคิดถึงความจำเป็นที่โรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 : 327) ได้เสนอเหตุผลความจำเป็นของโรงเรียนในการสร้างความสัมพันธ์ไว้ 6 ประการ คือ

1. โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนให้ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถที่จะออกไปสู่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนในชุมชน โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลง หล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน

3. โรงเรียนเป็นศูนย์รวมศาสตร์สาขาต่าง ๆ โรงเรียนพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้นักเรียนที่เป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนเป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนเป็นที่รวมครูหรือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

4. โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอด ฟื้นฟูวัฒนธรรมต่าง ๆ แก่ชุมชน

5. โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน เพราะมีอาคาร และบริเวณที่จะใช้เป็นที่ประชุมหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

6. โรงเรียนและชุมชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ ต้องการพัฒนาศาสนิกในชุมชนให้มีความสามารถในการช่วยเหลือสังคม และดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

ในทำนองเดียวกัน นพพงษ์ บุญจิตราตุลย์ (2527 : 26 - 27) ได้กล่าวถึงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ว่า

1. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิชาการสาขาต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกในด้านการเรียนรู้ของคนในชุมชน

2. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งผลิต พัฒนาและคัดเลือกสมาชิกที่ดีให้กับชุมชน

3. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชน

4. เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน กิจกรรมและบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นที่โรงเรียน

5. เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยผลิตวิชาการใหม่ ๆ ให้กับชุมชน

6. เพราะโรงเรียนตั้งขึ้นและอยู่ได้จากรายได้ที่ได้จากภาษีอากร และการสนับสนุนจากประชาชน

7. เพราะโรงเรียนต้องการความสนับสนุนและอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จากประชาชน

นอกจากนี้ พิสิษฐ พิษณานนท์ (2530 : 78) ยังได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน เพราะโรงเรียนให้การศึกษาแก่นักเรียน ซึ่งมาจากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่และนักเรียนนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนก็ต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น รวมทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครองของนักเรียนเองด้วย บุคคลในชุมชนก็จะดำรงชีวิตตามนักเรียนด้วย ซึ่งถือว่าโรงเรียนให้การศึกษาแก่บุคคลในชุมชนทางอ้อมนั่นเอง

2. เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ให้ประชาชนยอมรับว่าสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบันของชุมชน เป็นสิ่งที่มีค่าของทุกคน เพราะโรงเรียนจะช่วยทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดีขึ้น ดังนั้นประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน และยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือโรงเรียนซึ่งอาจจะเป็นเงินวัสดุสิ่งของ แรงงาน ตลอดจนถึงการให้คำความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน

3. ทำให้ครู ผู้ปกครอง และประชาชนในชุมชนมีความเข้าใจอันดีต่อกัน ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กัน จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น โรงเรียนและครูถูกกล่าวหา หรือถูกตำหนิในสิ่งต่าง ๆ

4. เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการจัดการศึกษา ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้วในแต่ละชุมชนมักจะมีผู้ที่ไม่เข้าใจการศึกษา ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนอีกด้วย ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

5. เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน เพราะการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับชีวิตของชุมชน จึงต้องอาศัยความร่วมมือการนำเอาทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนมาใช้ และต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้และเผยแพร่แก่ชุมชนได้

6. เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล สถาบันและวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมายด้วยกัน ทรัพยากรเหล่านี้ย่อมจะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนได้

7. ทำให้โรงเรียนเกิดความรู้ และเข้าใจชุมชนดีขึ้น ทั้งในด้านสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนร่วมแก้ปัญหา โดยปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม

สอดคล้องกับ พนิจดา วีระชาติ (2542 : 42) ได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า โรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชนที่เกิดจากความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชน ดังนั้น โรงเรียนกับชุมชนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์กัน เพราะบุคลากรในโรงเรียนนั้น

ประกอบด้วยผู้บริหาร ครูอาจารย์ นักการภารโรง และนักเรียน ซึ่งก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อาศัยชุมชนและปฏิบัติงานเพื่อชุมชน เมื่อชุมชนส่งสมาชิกมาให้โรงเรียน โรงเรียนมีหน้าที่ให้ความรู้ ฝึกฝน อบรมหล่อหลอมแล้วส่งกลับชุมชน กลายเป็นสมาชิกของชุมชนต่างก็มีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากที่กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนและชุมชนต่างก็มีความสำคัญต่อกัน เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งของความรู้ วิทยาการต่าง ๆ เป็นสถานที่ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ และชุมชนก็มีความสำคัญต่อโรงเรียน ในการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นแหล่งของศึกษานิเทศก์ที่ท้องถิ่น รวมทั้งเป็นสถานที่ในการเรียนรู้ประสบการณ์ตรงของนักเรียน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ และบุคคลในท้องถิ่นจะต้องให้ความสำคัญ ให้ความร่วมมือร่วมใจกัน ในการพัฒนาการศึกษา พัฒนาเยาวชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนซึ่งจะได้ประโยชน์ ทั้งโรงเรียนและชุมชน ตลอดทั้งความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติด้วย

ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ได้มีผู้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนิตกรรมสามัญศึกษา (2541 : 3) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ว่า ชุมชนมีบทบาทและมีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ สิ่งของ แรงงานและอื่น ๆ ตลอดทั้งการให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจึงเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ สอดคล้องกับ จิตรชัย อรรถนันท์ (2522 : 9) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน
 2. เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนให้กับชุมชน
 3. เพื่อให้ชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ซึ่งจะสร้างความสนใจและให้ความร่วมมือได้เป็นอย่างดี
 4. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา
- ในการยึดเหนี่ยวการสร้างความดีต่อกันและกัน

ในทำนองเดียวกัน ชูศรี สนิทประชากร (2524 : 276 - 277) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. เพื่อต้องการให้ชุมชนได้ทราบการดำเนินงาน ความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวของโรงเรียน

2. เพื่อโรงเรียนจะได้ทราบข่าวความเคลื่อนไหวของชุมชนอันจะก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน

3. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องสนใจ และให้การสนับสนุนทางการศึกษา

4. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมและจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์แก่โรงเรียน

5. เพื่อส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการวางแผนเป้าหมายของการศึกษา และการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน

6. เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน หรือท้องถิ่นของโรงเรียนให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง

7. เพื่อโรงเรียนจะได้เสนอความรู้ ความก้าวหน้า และแนวโน้มใหม่ ๆ ทางการศึกษา ให้ชุมชนทราบ

8. เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน เช่น วัด อ่างเภอ โรงงานต่าง ๆ

9. เพื่อคลี่คลายข้อข้องใจ ช่วยทำให้ประชาชนเข้าใจโรงเรียนในแง่ดี

10. เพื่อช่วยในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน

สอดคล้องกับ สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2525 : 316) ที่ได้กล่าวถึงความมุ่งหมาย

ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ คือ

1. เพื่อเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจการและข่าวสารต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ

2. เพื่อรับทราบข่าวสาร ความเคลื่อนไหวภายนอกเพื่อประโยชน์ของโรงเรียน

3. ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา

4. ส่งเสริมประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการจัดการศึกษาตามระบอบประชาธิปไตย

5. ส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการวางแผนเป้าหมายของการศึกษานและพัฒนาการเรียนการสอน

6. สร้างความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียน บ้าน ชุมชนหรือท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลางการศึกษาและวัฒนธรรมของประชาชน

7. เสนอความรู้ทางด้านความก้าวหน้า และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่นในสังคม

8. เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนความคิดเห็นของชุมชน

9. แก้ไขข้อข้องใจที่ประชาชนยังไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของโรงเรียนและช่วยให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี มีความศรัทธา เชื่อถือมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ เสาวนีย์ เสนาสู (2529 : 109) ได้กล่าวถึง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ว่ามีความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้ได้ผลดีที่สุดและให้ผลที่ได้จากการศึกษานั้นเป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ พินิจดา วีระชาติ (2542 : 51) ที่ว่าความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นมีดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธ์ภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้ร่วมกันปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด
2. เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการและมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า
3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ซึ่งแบ่งเป็นหลายประเภท ได้แก่ การกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายการบริหาร การพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนางานด้านวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
4. เพื่อฟื้นฟู และรักษาวัฒนธรรมของชุมชน เพราะในชุมชนมีวัฒนธรรมอยู่มากมาย ทั้งนี้เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนาวัฒนธรรมเหล่านี้เครื่องมือสร้างสรรคความดีงามของชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนให้แก่เยาวชน ชุมชนจะสนับสนุนและให้ความร่วมมือทุกประการ
5. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีหน้าที่พัฒนาคนให้สังคม โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันทุกกรณี

จะเห็นได้ว่า ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มีความมุ่งหมายเพื่อให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนและโรงเรียนได้เข้าใจชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ดำเนินการและแก้ปัญหาอุปสรรค สร้างบรรยากาศที่ดี มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ อันก่อให้เกิดการระดมสรรพกำลังและทรัพยากรในการพัฒนาการศึกษาและการพัฒนาชุมชนต่อไป

หลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะก่อให้เกิดการปฏิบัติงานร่วมกันมีประโยชน์ทั้งต่อโรงเรียนและต่อชุมชน การที่จะทำให้เกิดความร่วมมือได้นั้น ผู้บริหารควรจะศึกษาแนวคิด หลักการและวิธีการต่าง ๆ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งได้มีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

พิสิษฐ พิษานานนท์ (2530 : 107) กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 วิธี คือ

1. โดยการนำเอากิจกรรมที่มีอยู่ในโรงเรียน ออกสู่ประชาชนภายนอกที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น การนำนักเรียนออกไปพัฒนาชุมชน ให้นักเรียนออกไปฝึกอาชีพจริง ๆ กับประชาชน ในท้องถิ่น จัดการบรรยายพิเศษโดยครู หรือครูใหญ่ จัดเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ได้แก่ การออกวารสารโรงเรียน การมีจดหมายถึงผู้ปกครอง การให้ครูหรือครูใหญ่เองได้ออกไปช่วยงานของชุมชน และอื่น ๆ เป็นต้น

2. โดยการนำประชาชนในชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมในโรงเรียน ได้แก่ จัดงาน การแสดงของนักเรียนในโอกาสที่สำคัญแล้วเชิญผู้ปกครองและประชาชนมาชม จัดสมาคมครู ผู้ปกครอง จัดการแข่งขันกีฬาระหว่างครูกับประชาชนในชุมชน เชิญประชาชนในท้องถิ่นเข้ามาเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ของโรงเรียนเท่าที่ไม่ขัดต่อระเบียบของโรงเรียน

ธีรวุฒิ ประทุมพรัตน์และคนอื่น ๆ (2530 : 139 - 140) มีความเห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ดีขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องยึดหลักการ ดังต่อไปนี้

1. หลักความบริสุทธิ์ใจ (Integrity Principle) ตามหลักนี้ผู้บริหารโรงเรียน ให้อัตนัยจริงเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวแต่ละอย่างของการจัดการและการบริหารโรงเรียนแก่ ประชาชนในชุมชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือไม่ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง ไม่ปิดบังซ่อนเร้น ข้อมูลที่เผยแพร่ส่วนหนึ่งส่วนใดให้ประชาชนในชุมชนเกิดความลังเล สงสัยไม่เชื่อใจ เพราะจะเป็นสาเหตุให้เกิดสภาวะที่หมดศรัทธาและคลายความร่วมมือด้วย

2. หลักความต่อเนื่อง (Continuity Principle) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงความต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อกระชับสัมพันธ์ภาพให้แน่นแฟ้นอยู่เสมอ แม้ว่า ได้รับความร่วมมือในส่วนหนึ่งส่วนใดแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่า ความสัมพันธ์จะหยุดเพียงแค่นั้น เพราะโอกาสที่จะขอความร่วมมือ ยังคงมีต่อไปเรื่อย ๆ

3. หลักการครอบคลุมในเนื้อหา (Coverage Principle) ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียน ควรคำนึงถึงการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนในทุก ๆ ด้าน ให้ประชาชน ในชุมชนได้ทราบ เพื่อประชาชนได้เห็นภาพการบริหารโรงเรียนที่ชัดเจนที่สุดและเพียงพอ

4. หลักความเรียบง่าย (Simplicity Principle) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงความเข้าใจได้ ซึ่งหมายถึง การใช้ภาษาที่เรียบง่าย และเป็นภาษาที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าใจได้ชัดเจน การใช้ กราฟ แผนภูมิ แบบจำลอง หรือลักษณะการสื่อสารอย่างอื่นที่ประชาชนไม่คุ้นเคย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้ภาษาต่างประเทศปะปนเข้ามาในการเผยแพร่ข่าวสาร เกิดความคลุมเครือหรือไม่เข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียน รวมทั้งอาจทำให้ขาดความร่วมมือที่ดีด้วย

5. หลักสร้างสรรค์ (Creativeness Principle) ตามหลักการนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงการเสนอข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและของโรงเรียนเป็นส่วนรวม พึงละเว้นการเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวของครูอาจารย์หรือผู้บริหารรวมทั้งเสนอข่าวสารที่ก่อให้เกิดความอ่อนแอหมดหวัง หรือหมดกำลังใจให้ประชาชนทราบ เพราะข่าวสารดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัวไม่มีลักษณะสร้างสรรค์แต่อย่างใด

6. หลักปรับตน (Adaptability Principle) ตามหลักการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น ในด้านภาษา สภาพสติปัญญา พื้นฐานความรู้ ความเชื่อ และเจตคติ การจัดเสนอข่าวสารออกเผยแพร่ หรือการมีปฏิสัมพันธ์กันจะต้องไม่ขัดกับลักษณะดังกล่าว แต่จะต้องปรับวิธีการให้สอดคล้องตามกัน

7. หลักยืดหยุ่น (Flexibility Principle) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามหลักนี้ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า เศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม เจตคติ ความต้องการและความสนใจในการร่วมมือกับทางโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องใจเย็น สามารถปรับยืดหยุ่นในวิธีการได้อย่างเหมาะสม

สอดคล้องกับ พินิจดา วีระชาติ (2542 : 54) ได้เสนอหลักการและวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังต่อไปนี้

1. ทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางความสนใจของประชาชน และปรับปรุงโรงเรียนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. การผูกมิตรสัมพันธ์กับชาวบ้านและรักษาบรรยากาศอันดีต่อกัน

3. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อหาสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สถานนักเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนใกล้ชิดโรงเรียนมากขึ้น

4. การรับใช้ชุมชนด้วยการร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กับชาวบ้าน

5. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองเพื่อร่วมกันบริหารโรงเรียนให้เจริญ

6. พยายามเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนให้ประชาชนได้ทราบด้วยวิธีการต่าง ๆ

7. จัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า เพื่อให้ศิษย์เก่าไม่ลืมโรงเรียนและทำประโยชน์ให้กับโรงเรียน

นอกจากนี้ จากอบสัน และคนอื่น ๆ (Jacobson and others, 1963 : 466 – 478) อ้างถึงใน วัชรีย์ สุขเจริญวิภารัตน์, 2542 : 25) กล่าวถึงวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

1. จัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ของโรงเรียนออกเผยแพร่

2. จัดให้มีการเสนอข่าวจากโรงเรียนถึงบ้านเป็นประจำ

3. จัดให้มีนิทรรศการภายในโรงเรียน

4. จัดให้มีวันเยี่ยมโรงเรียน
5. จัดให้มีวันสัปดาห์แห่งการศึกษา
6. จัดให้มีโครงการเยี่ยมผู้ปกครองที่บ้าน
7. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์เก่ากับศิษย์ปัจจุบัน
8. ใช้สื่อมวลชนในด้านต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ
9. จัดทำรายงานประจำปีและชี้แจงให้ทราบ
10. จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
11. จัดกิจกรรมนอกหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี
12. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในท้องถิ่น เช่นงานประเพณีต่าง ๆ

ของท้องถิ่น นอกจากนั้นควรมีการแสดงละครของนักเรียน หรือจัดเกมกีฬาต่าง ๆ

จากหลักการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น มี 2 ลักษณะ คือ การนำเอากิจกรรมภายในโรงเรียนออกสู่ชุมชน และนำเอาชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมในโรงเรียน การดำเนินการทั้ง 2 ลักษณะนั้น จะต้องยึดหลักความบริสุทธิ์ใจ มีความปรารถนาดีต่อกัน มีความเรียบง่าย ตรงไปตรงมา มีความเข้าใจ และพึงพอใจที่ร่วมมือร่วมใจกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์ความเจริญแก่ทั้งโรงเรียนและชุมชน

องค์ประกอบที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

- ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคนอื่น ๆ (2528 : 124 - 125) ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่าขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ คือ
1. นโยบายของโรงเรียน โดยโรงเรียนใดได้มีแนวนโยบายที่จะ "เปิดประตู" โรงเรียนแล้วความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็จะเป็นไปในทางที่ดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าโรงเรียนมีแนวนโยบายในลักษณะ "ปิดประตู" แล้วความสัมพันธ์จะเป็นไปในทางลบ
 2. ความร่วมมือของบุคลากรในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น บุคลากรในโรงเรียนทุกคนจะต้องประสานกับทุกฝ่าย จึงจะทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่และนักเรียน
 3. ความพร้อมของโรงเรียน หมายถึง ความพร้อมด้านอาคารสถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวกที่จะให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือกับชุมชน
 4. ความพร้อมของชุมชน ถ้าหากชุมชนไม่มีความพร้อมหรือไม่แน่ใจแล้ว การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายจะเกิดขึ้นไม่ได้ ความพร้อมของชุมชน ในที่นี้หมายถึงความพร้อมในด้านความคิดเห็นและอื่น ๆ

ในทำนองเดียวกัน สมานจิตรา สดุดนททรัพย์ (2529 : 13) ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ว่ามีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความพร้อมของผู้ที่จะร่วมมือ หมายถึง ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความพร้อมที่จะรู้สภาพปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกัน เช่น ในด้านการฝึกอบรม และการนิเทศ เป็นต้น

2. มีกลไกที่จะให้เกิดความร่วมมือ เช่น มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน สมาคมผู้ปกครองและครู เป็นต้น โดยมีการเสริมความพร้อมให้คณะกรรมการและควรกำหนดบทบาทหน้าที่ร่วมกันในทิศทางที่พึงประสงค์

3. มีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือ เช่น มีการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนร่วมกันทั้งสองฝ่าย โดยมี 3 ขั้นตอน คือ วางแผนปฏิบัติการ และประเมินผล แล้วรายงานการประเมินผลให้บุคลากรในโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องทราบ

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่จะส่งเสริมให้งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปได้ดีนั้นขึ้นอยู่กับแนวนโยบายของโรงเรียน ความพร้อมของโรงเรียน ความพร้อมของชุมชนและการให้ความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่จะร่วมมือร่วมใจกัน

ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ในการปฏิบัติงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษาต่าง ๆ จะปฏิบัติตามขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งกรมสามัญศึกษา (2539 : 57-64) ได้กำหนดขอบข่ายงานการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ 6 ด้าน ดังนี้

1. การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การวางแผนเป็นงานที่สำคัญ เป็นงานในหน้าที่ประการแรกของผู้บริหารที่จะต้องจัดทำก่อนอย่างอื่น การบริหารงานใด ๆ ถ้าขาดการวางแผนที่ดี ผลงานที่ได้รับจากการปฏิบัติงานก็จะไม่ดีไปด้วย หรืออาจประสบความล้มเหลวไปเลย การทำงานใหญ่งานสำคัญงานจะสำเร็จลงด้วยดีจะต้องมีการเตรียมงานไว้ล่วงหน้า มีการร่วมกันวางแผน กรมสามัญศึกษา จึงได้กำหนดขอบข่ายของการวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1.1 การวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1.1.1 การประชุมพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกันและกัน

1.1.2 การเยี่ยมเยียนบ้านผู้ปกครองนักเรียน

1.1.3 การไปงานประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น บ้านผู้ปกครอง นักเรียน

1.1.4 การสร้างความเข้าใจ ความประทับใจอันดีกับชุมชน

1.2 การศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน

1.2.1 ศึกษาารรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลงานประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.2.2 ศึกษาแนวคิด ทักษะคติ และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน

1.2.3 ศึกษาลักษณะของประชากรในการศึกษา อาชีพ เชื้อชาติ สัญชาติ

ศาสนา ฯลฯ ตามความจำเป็น

1.2.4 ศึกษาการเป็นผู้นำของชุมชน โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง

1.3 การทำแผนโครงการ ปฏิทินปฏิบัติงาน เป็นเอกสารเผยแพร่ และเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันทั้งโรงเรียนและชุมชน

2. การสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายงานด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ไว้ดังนี้

2.1 การกำหนดอุดมการณ์เพื่อสร้างเสริมคุณธรรมของโรงเรียน

2.1.1 กำหนดอุดมการณ์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น ทำเป็นคำขวัญ คติธรรม เครื่องหมาย สัญลักษณ์ และเพลงประจำโรงเรียน

2.1.2 กำหนดวิธีการและแนวปฏิบัติตามอุดมการณ์ไว้อย่างชัดเจน

2.1.3 กำหนดวิธีการส่งเสริมการติดตามผล และประเมินผล

2.2 การสร้างเกียรติประวัติของโรงเรียนทางด้านวิชาการในด้านต่าง ๆ

2.2.1 มีการประกวด แข่งขัน แสดงนิทรรศการผลงานทางวิชาการ

2.2.2 จัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

2.2.3 ประชาสัมพันธ์ผลงานที่ดีเด่นให้ปรากฏแก่ชุมชน

2.3 การสร้างเกียรติประวัติทางด้านจริยธรรมและคุณธรรม

2.3.1 ส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียน และนักเรียนประกอบคุณงามความดี

2.3.2 มีโครงการส่งเสริมในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เช่น โครงการอบรมมารยาทไทย โครงการอบรมธรรมสำหรับเยาวชน

2.3.3 มีการประกาศคุณงามความดีของบุคลากร และนักเรียน

2.3.4 โรงเรียนใช้คุณธรรม จริยธรรมในการพิจารณาความดีของบุคลากรในโรงเรียน

2.4 การสร้างเกียรติประวัติทางด้านกีฬา

2.4.1 ส่งเสริมการจัดการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน เช่น กีฬาสี

2.4.2 ส่งเสริมการจัดการแข่งขันกีฬากายนอก เช่น กีฬาระดับจังหวัด ระดับเขต และระดับประเทศ

2.4.3 ส่งเสริมการประกาศเกียรติคุณยกย่องนักกีฬาดีเด่นของโรงเรียน
และมีการเผยแพร่ให้ปรากฏแก่ชุมชน

2.5 เผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

2.5.1 มีบุคลากรรับผิดชอบในการรวบรวมเกียรติประวัติของโรงเรียน

2.5.2 ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ให้บุคลากรภายใน
โรงเรียนได้ทราบ และรวมทั้งเผยแพร่ให้ปรากฏแก่ชุมชน โดยจัดทำเป็นวารสารของโรงเรียน
หรือจดหมายข่าวของโรงเรียน

2.5.3 มีการจัดเก็บรักษาเกียรติประวัติของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ สามารถ
สืบค้นได้ง่าย

3. การให้บริการชุมชน

กรมสามัญศึกษาได้กำหนดขอบข่ายงานด้านการให้บริการชุมชนของโรงเรียน
มัธยมศึกษา ไว้ดังนี้

3.1 การบริการข่าวสาร

3.1.1 ให้ข้อมูลและความเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ
ด้วยการจัดบริการห้องสมุดชุมชน วิทยุ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

3.1.2 มีการบริการข่าวสารแก่ชุมชนอย่างตักเตือน

3.1.3 มีการปรับปรุงการบริการข่าวสารแก่ชุมชนอยู่เสมอ

3.2 การส่งเสริมสุขภาพอนามัย

3.2.1 จัดให้มีโครงการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน เช่น
การป้องกันยาเสพติด การป้องกันโรคเอดส์

3.2.2 มีโครงการตรวจสุขภาพให้ชุมชนและกระทำอย่างต่อเนื่องทุกปี
เก็บข้อมูลปัญหาสุขภาพอนามัย ประสานงานกับหน่วยงานด้านสุขภาพอนามัย

3.3 การส่งเสริมอาชีพ

3.3.1 มีโครงการการบริการส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน โดยสำรวจว่าชุมชน
มีความต้องการให้โรงเรียนส่งเสริมอาชีพอะไร แล้วจึงบริการให้ความรู้ทางวิชาการในด้านนั้น

3.3.2 มีการจัดกิจกรรมและนิทรรศการส่งเสริมด้านอาชีพ

3.3.3 มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความรู้และ
คำแนะนำด้านอาชีพต่าง ๆ แก่ชุมชน

3.4 การบริการนันทนาการ

ความหมายของนันทนาการ หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน
เพลิดเพลินและผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น การแข่งขันกีฬา การแสดงดนตรี การแสดงและ
การละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

3.4.1 มีการบริการนันทนาการแก่ชุมชน โดยจัดทำเป็นโครงการของโรงเรียน เช่น โครงการแข่งขันกีฬาพื้นเมืองระหว่างตำบล หรือหมู่บ้าน โครงการแข่งขันดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น

3.4.2 โรงเรียนจะต้องมีการบริการกิจกรรมนันทนาการอย่างต่อเนื่องทุกปี

3.4.3 มีการรวบรวมหลักฐานการได้รับความร่วมมือจากชุมชน เช่น สำเนาโครงการ แผนปฏิบัติการของโรงเรียน ภาพถ่ายกิจกรรม ฯลฯ

3.5 การบริการอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์

3.5.1 ส่งเสริมให้มีการบริการอาคารสถานที่หรือวัสดุครุภัณฑ์แก่ชุมชน เช่น ห้องประชุม อาคารเรียน และวัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน เป็นต้น

3.5.2 มีการจัดทำแนวปฏิบัติการให้บริการ เช่น จัดทำระเบียบการใช้ห้องประชุม อาคารเรียน การยืมวัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน ตลอดจนแบบฟอร์มต่าง ๆ ในการขออนุญาตใช้ต่อผู้บริหารโรงเรียน

3.5.3 มีการจัดทำหลักฐานการให้บริการ มีการรวบรวมหลักฐานการให้บริการไว้อย่างเป็นระบบ

3.5.4 มีการให้บริการแก่ชุมชนอยู่เสมอ

3.6 การบริการวิชาการ

3.6.1 มีโครงการบริการทางด้านวิชาการแก่ชุมชน โดยให้ความรู้วิชาต่าง ๆ ที่ชุมชนต้องการ มีการจัดกิจกรรม จัดนิทรรศการทางวิชาการ การเชิญชวนชุมชนเข้ามาเยี่ยมชม

3.6.2 มีการให้ข้อมูลข่าวสารทางวิชาการสาขาต่าง ๆ แก่ชุมชน โดยจัดทำเป็นวารสารโรงเรียนส่งเผยแพร่สู่ชุมชน

3.6.3 มีการบริการวิชาการอย่างต่อเนื่อง และสำรวจความสนใจของชุมชนเพื่อปรับปรุงการบริการให้ดีเป็นที่สนใจของชุมชนอยู่เสมอ

4. การเป็นผู้นำและการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายงานด้านการเป็นผู้นำและการให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้

4.1 การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

4.1.1 มีโครงการ มีกิจกรรมพัฒนาชุมชน เช่น โครงการรักษาความสะอาดในชุมชน โครงการปลูกต้นไม้ โครงการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุในชุมชน ฯลฯ

4.1.2 มีการรวบรวมผลงานการพัฒนาชุมชนและเก็บไว้อย่างเป็นระบบ ทั้งที่เป็นเอกสาร และภาพถ่ายกิจกรรม

4.1.3 มีการเชิญชวนให้ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน

4.2 การให้ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

4.2.1 โรงเรียนให้ความร่วมมือส่งบุคลากรของโรงเรียนและนักเรียน
ช่วยพัฒนาท้องถิ่นเมื่อชุมชนขอความร่วมมือ

4.2.2 โรงเรียนจะต้องให้ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น
อย่างต่อเนื่อง

4.2.3 โรงเรียนและชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการพัฒนา
โรงเรียนและพัฒนาชุมชน

5. การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายงานด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน
ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้

5.1 การจัดตั้งองค์การเพื่อสนับสนุนโรงเรียน

5.1.1 ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์การเพื่อสนับสนุนโรงเรียน เช่น สมาคม
ชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

5.1.2 มีการจัดตั้งคณะกรรมการและกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ
เป็นลายลักษณ์อักษร รับผิดชอบกรณีที่ได้รับการสนับสนุนตามระเบียบของกรมสามัญศึกษา

5.1.3 จัดทำหลักฐาน ระเบียบข้อบังคับความร่วมมือจากชุมชน

5.1.4 สรุปผลการดำเนินงานที่สมาคม ชมรมให้การช่วยเหลือโรงเรียนไว้
อย่างเป็นระบบ สืบค้นได้ง่าย รวดเร็ว

5.2 การช่วยเหลือด้านวิชาการ

5.2.1 ชุมชนได้ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้านวิชาการ เช่น การเป็นวิทยากร
ให้ใช้สถานประกอบการเป็นแหล่งวิทยากร ให้มีงานในสถานประกอบการ ฝึกอาชีพอิสระ
 เป็นต้น

5.2.2 มีการสรุปประเมินผลงานตามแผนหรือโครงการอย่างสม่ำเสมอ

5.3 การช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์

5.3.1 จัดทำโครงการขอความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ เช่น เงิน วัสดุ
ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษา หรือการสร้างถาวรวัตถุจากชุมชน

5.3.2 ชุมชนให้ความช่วยเหลือตามโครงการของโรงเรียน

5.3.3 โรงเรียนจัดทำหลักฐานการช่วยเหลือจากชุมชน พร้อมทั้งเผยแพร่ให้
ชุมชนทราบ

5.4 การช่วยเหลือด้านบริการ

5.4.1 จัดทำโครงการขอความช่วยเหลือด้านบริการจากชุมชน ได้แก่ แรงงาน
ยานพาหนะ การให้ยืมอุปกรณ์ การอำนวยความสะดวก ฯลฯ

5.4.2 ชุมชนให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้านบริการคัมไคองการของโรงเรียน

5.4.3 โรงเรียนจัดทำหลักฐานการได้รับความช่วยเหลือด้านบริการจากชุมชน

6. การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

กรมสามัญศึกษา ได้กำหนดขอบข่ายงานด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้

6.1 โรงเรียนมีการจัดตั้งคณะกรรมการการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.2 มีการจัดทำหลักฐานการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.3 มีการวิเคราะห์การประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

6.4 มีการนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ในการปรับปรุงงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากที่กล่าวไปแล้วทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่าขอบข่ายงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปในลักษณะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโรงเรียนและชุมชนต่างก็เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับโรงเรียน จึงต้องดำเนินการในส่วนของการให้และการรับความช่วยเหลือจากชุมชน โดยต้องศึกษาลักษณะของชุมชนในต่าง ๆ จัดบริการต่าง ๆ แก่ชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจและสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น รวมทั้งประเมินนโยบาย แผนงานและโครงการในการปรับปรุงชุมชนของโรงเรียน

การระดมทุนเพื่อการศึกษา

ความสำคัญและความจำเป็นของการระดมทุนเพื่อการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม นำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ การดำรงอยู่ในชีวิตประจำวัน แม้ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วมาก โดยเฉพาะในอนาคตแต่ความเจริญทั้งหลายต่างต้องพึ่งอาศัยองค์ความรู้เป็นหัวใจสำคัญทั้งสิ้น การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศชาติต่อไป เมื่อการศึกษา นับวันแต่จะมีความสำคัญกับการดำรงชีวิตของผู้คนในทุกสังคม ทุกชุมชน เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเพื่อให้การศึกษาของชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าทันต่อความเจริญของสิ่งอื่น ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาการศึกษาอย่างแท้จริง ดังจะเห็นได้จากรายงาน

การวิจัยเพื่อประกอบร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 ข : คำนำ) เรื่อง ทรัพยากรเพื่อการศึกษา สรุปได้ว่า การจัดทรัพยากรทางการศึกษาในประเทศไทยยังประสบปัญหา คือ การจัดทรัพยากรทางการศึกษายังจำกัดวงแคบอยู่ที่งบประมาณของรัฐเป็นส่วนใหญ่ เอกชนและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการศึกษาน้อยมาก อีกทั้งวิถีการงบประมาณยังส่งเสริมการรวมศูนย์ทรัพยากรมากกว่าการกระจายทรัพยากร เนื่องจากงบประมาณที่จัดสรรให้ส่วนราชการ เป็นงบประมาณของส่วนราชการ โดยส่วนราชการเพื่อส่วนราชการ มากกว่าจะเป็นงบประมาณของท้องถิ่น โดยท้องถิ่นและเพื่อท้องถิ่น ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงได้มีบทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่า ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สินทั้งจากรัฐ ครอบครั้ว ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันสังคมอื่น สถานประกอบการ และต่างประเทศ มาใช้จัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 ก : 29) ซึ่งสอดคล้องกับ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2541 : 10) ที่กล่าวว่า ในภาวะปัจจุบัน ชุมชนสามารถและควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้านการศึกษา เพราะการศึกษาที่ดีต้องเป็นการศึกษาเพื่อชุมชน คือ ต้องเป็นการจัดการศึกษาที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น การกำหนดหลักสูตร ร่วมกำกับ ดูแลการบริหารโรงเรียน รวมทั้งร่วมกำหนดคุณลักษณะที่อยากให้เกิดกับเด็ก ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าให้เป็นคนดีมีคุณภาพสำหรับชุมชนและสังคมโดยรวม

การให้การสนับสนุนโรงเรียนของชุมชนมีความสำคัญและจำเป็น เพราะนอกจากจะเป็นใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้มีประโยชน์แล้ว ยังทำให้ชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นสมบัติของเขาที่เขาควรจะต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมและบำรุงรักษา (สุวัฒน์ มุทธรเมธา, 2524 : 33-34) ถือเป็นความร่วมมือเพื่อประโยชน์ของโรงเรียนในเบื้องต้นและเพื่อประโยชน์ของชุมชนในเบื้องปลาย เพราะเมื่อโรงเรียนเจริญก้าวหน้ามีการศึกษาดี บุคลากรของชุมชนก็เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526 : 89) ดังคำกล่าวของ หวน พันธุพันธ์ (2528 : 103) ที่ว่า โรงเรียนเป็นของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน เพราะโรงเรียนที่ตั้งอยู่ย่อมเป็นของประชาชนในชุมชน เนื่องจากประชาชนเป็นผู้สร้างขึ้น อาจจะได้โดยตรงหรือทางอ้อมก็ได้ สำหรับทางตรงนั้น ได้แก่ การอุทิศทรัพย์สิน เงิน หรือแรงงานในการก่อสร้างโรงเรียน ยิ่งไปกว่านั้นประชาชนในชุมชนอาจจะช่วยแสดงความคิดเห็นเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียนด้วย ซึ่งถือว่าโรงเรียนเป็นของชุมชนโดยชุมชน ส่วนที่ว่าเพื่อชุมชนนั้น ก็คือ โรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ ความคิด ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชนในชุมชน ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน รวมทั้งบริการอาคารสถานที่แก่ประชาชนในชุมชนด้วย

ในทำนองเดียวกัน วิลโล ดั้งจิตสมิต (2528 : 107-108) และ นิยม รอดเนียม (2530 : 36) ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า โรงเรียนและชุมชนเป็นสถาบันที่ต้องมีกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของทางโรงเรียนหรือชุมชน ในขณะที่โรงเรียนทำหน้าที่ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนให้แก่สมาชิกของชุมชนซึ่งเป็นทั้งในโรงเรียนและประชาชนและรวมทั้งการให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนด้วย โรงเรียนจึงน่าจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาอย่างยิ่ง และโรงเรียนยังต้องพร้อมที่จะรับการสนับสนุนจากชุมชนไม่ว่าจะเป็นในด้านใดก็ตาม เพราะในสภาพที่เป็นจริงแล้วชุมชนมีบทบาทสำคัญในการควบคุมดูแล และสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียน เมื่อโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนก็จะเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี ทำให้สามารถจัดกิจกรรมและโปรแกรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและสนองความต้องการของชุมชนได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ สัมพันธ์ อุปลา (2541 : 29-30) ยังได้กล่าวถึง ความจำเป็นที่ชุมชนต้องถือเป็นหน้าที่ที่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการระดมทุนเพื่อศึกษา ดังนี้

1. ชุมชนต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่มีความจำเป็นต้องร่วมกันพัฒนาการศึกษาในชุมชน ให้เจริญก้าวหน้า เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนาลูกหลานของชุมชนให้มีคุณภาพ โดยพยายามผลักดันให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น
2. ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ เพื่อจัดหาจุดพัฒนาการศึกษาให้ลูกหลานร่วมกับครูในโรงเรียน โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้ได้รับความสำเร็จ
3. ชุมชนร่วมค้นหาผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในท้องถิ่นเข้ามาร่วมพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ที่ทางโรงเรียนจัดให้
4. ชุมชนเข้ามาร่วมปฏิบัติงาน ช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน เช่น การปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ จัดและตกแต่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ร่วมรณรงค์หาทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียน ตลอดจนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้น เป็นต้น
5. ชุมชนร่วมตรวจสอบผลการพัฒนาโรงเรียน การจัดการศึกษาของโรงเรียน หากพบปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น ก็เข้ามาร่วมแก้ปัญหาและอุปสรรคนั้นร่วมกัน
6. ชุมชนสร้างความภาคภูมิใจในผลงาน การพัฒนาการศึกษาร่วมกัน โดยชุมชนเข้ามารับรู้ความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน และร่วมกันภาคภูมิใจในผลงานการพัฒนาโรงเรียน การพัฒนาการศึกษาก็ยิ่งประสบผลสำเร็จและชุมชนก็ได้มีการพัฒนาควบคู่กันไป

การจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของการปฏิรูปการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยงบประมาณจำนวนมาก วิธีการที่จะได้มาซึ่งงบประมาณนั้น หากอาศัยแต่งบประมาณจากภาครัฐอย่างเดียวคงไม่ทำให้การปฏิรูปการศึกษาสามารถขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จอย่างเต็มที่ ได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการระดมทุนเพื่อการศึกษา มาใช้จัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ สถาบันสังคมอื่น สถานประกอบการและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระดมทุนเพื่อการศึกษา จากชุมชนเนื่องจากโรงเรียนอยู่ในชุมชน การนำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในชุมชนมาใช้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษา และการจัดการศึกษานั้นก็เพื่อพัฒนาบุคลากรในชุมชนนั่นเอง

รูปแบบการระดมทุนเพื่อการศึกษา

การระดมทุนเพื่อการศึกษาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะการจัดการศึกษาของชาตินั้นจำเป็นต้องใช้ทุนมากมาย ถ้าเพียงลำพังแต่ภาครัฐ ก็ไม่สามารถให้การสนับสนุนได้อย่างเพียงพอ เพราะจำกัดด้วยงบประมาณ ที่ผ่านมามีผู้รู้ ได้ศึกษาวิจัยถึงรูปแบบของการระดมทุน และนำเสนอไว้หลายรูปแบบดังนี้

สุวิทย์ มุทระเมธา (2524 : 33-34) กล่าวถึงการระดมทุนเพื่อการศึกษาของชุมชนว่า ประชาชนสามารถให้การสนับสนุนโรงเรียนทั้งในด้านการเงิน การให้คำแนะนำ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่โรงเรียน แรงงาน ให้ความร่วมมือในด้านกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น เป็นกรรมการ เป็นวิทยากร ช่วยเหลือในด้านการเรียนการสอน ตลอดจนช่วยประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ซึ่ง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2526 : 89) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนในด้านการให้บริการทรัพยากรแก่โรงเรียนนั้น อาจทำได้หลายลักษณะแล้วแต่ลักษณะของทรัพยากร โดยมีรูปแบบของการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรมนุษย์ โดยเป็นที่ปรึกษา เป็นวิทยากรและช่วยสอนประจำ
2. ทรัพยากรการเงิน โดยการบริจาคแบบให้เปล่า สมทบให้เฉพาะเรื่องหรือตั้งเป็นกองทุน
3. ทรัพยากรอุปกรณ์ โดยการจัดนันทนาการให้รู้ทั่วกัน แลกเปลี่ยนกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน ให้โรงเรียนยืมชั่วคราว และการบริจาคให้เฉพาะสิ่ง
4. ทรัพยากรวัสดุ โดยบริจาควัสดุเหลือใช้ วัสดุสิ้นเปลือง ขายเป็นราคาถูก ให้นักเรียนได้ใช้ฝึกกิจกรรม
5. ทรัพยากรอาคารสถานที่ โดยบริการให้ยืมใช้ และบริการให้ใช้เป็นสถานที่ฝึกงาน
6. ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ประกอบการศึกษา เรียนรู้จากของจริง เข้าใจและเรียนรู้ธรรมชาติ สภาพแวดล้อมของชุมชน

7. ทรัพยากรด้านเทคโนโลยี โดยบริการความรู้ทางเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น โรงงาน โรงเลื่อย โรงสีข้าว อุตสาหกรรมต่าง ๆ และเทคโนโลยีพื้นบ้านต่าง ๆ

นอกจากนี้ กิตติโชค ห้อยยี่ภู่ (2527 : 15-16 อ้างถึงใน นิยม รทคเนียม. 2530 : 37)

ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือ ในกิจการของโรงเรียน ประกอบด้วย

1. ร่วมเป็นกรรมการ
2. ร่วมประชุม
3. ร่วมให้ความคิดเห็น
4. ร่วมตัดสินใจ
5. ร่วมแก้ปัญหา
6. ประชาสัมพันธ์โรงเรียน
7. ร่วมบริจาคเงิน
8. ร่วมบริจาควัสดุอุปกรณ์
9. ร่วมบริจาคแรงงาน
10. ร่วมเป็นวิทยากร
11. ร่วมงานที่โรงเรียนจัดขึ้น
12. ให้โรงเรียนใช้อาคารสถานที่

และจากการศึกษาวิจัยของ ชำนาญ รูปเล็ก (2530 : 27-33) เรื่อง การสนับสนุน

ทางการศึกษาที่สมาคมผู้ปกครองและครูให้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า รูปแบบที่สมาคมผู้ปกครองและครูให้การสนับสนุนแก่โรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. ด้านครูทัศนคติอาคารสถานที่
2. ด้านวิชาการและอาชีพ
3. ด้านการให้สวัสดิการ
4. ด้านการร่วมกิจกรรมในโรงเรียน
5. ด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียน

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อมรวิทย์ นาคทรพรพ (2540 . 189 - 199) ยังได้กล่าวถึงรูปแบบการระดมทุนเพื่อการศึกษาสามารถทำได้ดังนี้

1. เพิ่มทุนจากภาครัฐ เนื่องจากงบประมาณเพื่อการศึกษา ถ้าเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ล้วนแต่จัดสรรอยู่ในระดับร้อยละ 5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ขึ้นไปทั้งสิ้น ในขณะที่ประเทศไทยจัดสรรเพียงร้อยละ 3.4 ตลอด 15 ปีที่ผ่านมา ฉะนั้นรัฐจะต้องแสวงหาหนทางที่จะปรับสัดส่วนงบประมาณ

เพื่อการศึกษาให้สูงขึ้น

2. ระดมทุนจากสังคม โดยการระดมทุนจากส่วนต่าง ๆ ในสังคมนับตั้งแต่ การส่งเสริมให้มีการบริจาคเงิน และทรัพย์สินเพื่อการศึกษา การทบทวนโครงสร้างและวิธีการ ทางภาษีที่จะเปิดทางให้มีก้อนเงินก้อนใหม่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่น เพื่อที่จะนำมาใช้พัฒนา การศึกษารวมทั้งการระดมทุนโดยสถาบันเอง

3. การระดมทุนจากผู้รับบริการการศึกษา โดยมีแนวความคิดว่า ถ้าการศึกษา ระดับใดเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ การศึกษาระดับนั้นผู้รับบริการไม่ต้องจ่าย ค่าใช้จ่าย รัฐจะต้องเป็นผู้จ่ายให้เอง แต่ถ้าการศึกษาระดับใด ผู้รับบริการได้รับประโยชน์ เป็นใหญ่ เมื่อผู้รับบริการก็ควรจะจ่ายค่าใช้จ่ายเอง รัฐไม่จำเป็นต้องจ่ายให้หรือจ่ายให้บ้าง บางส่วน

รูปแบบการระดมทุนเพื่อศึกษานั้น นอกจากจะเป็นการระดมทุนเพื่อการศึกษา โดยตรงที่ได้จากภาครัฐและภาคประชาชนแล้ว ในทางอ้อมประชาชนสามารถมีส่วนร่วม ในการระดมทุนเพื่อการศึกษาได้หลายรูปแบบ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 ข : 15-18) ได้ศึกษาตัวอย่างรูปแบบการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในระบบ การศึกษาของสหรัฐอเมริกา สามารถแบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะเป็นพ่อแม่ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูลูก ถือเป็นหน้าที่ ตามธรรมชาติของพ่อแม่อยู่แล้ว ดังนั้น จึงเน้นให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้ความสำคัญที่ถูกต้อง เหมาะสม โดยเฉพาะด้านการจัดหาอาหาร อาหารเสริม และการตรวจความพร้อมทางด้าน ร่างกายของเด็กเพื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เอื้ออำนวย ต่อพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็ก

2. การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อให้พ่อแม่และผู้ปกครองมั่นใจว่า สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการที่เกี่ยวข้องนั้น จะเป็นผู้รับช่วงดูแล บุตรหลานของตนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักวิชาการ ในขณะเดียวกันโรงเรียน จะได้ทราบสภาวะทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็กอย่างถูกต้อง

3. งานอาสาสมัครเพื่อการศึกษา โดยพ่อแม่หรือผู้ปกครองอาสาสมัครเข้ามา มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เป็นครูพ่อ ครูแม่ ในการสอนหรืออบรมวิชาการ หรือวิชาชีพต่าง ๆ ตามความถนัดหรือเชี่ยวชาญ การลงมือช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายใน โรงเรียน การช่วยฝึกทักษะการกีฬาแก่นักเรียน การเข้ามาดูแลด้านโภชนาการในโรงเรียน การจัดตั้งกลุ่มชมรม สมาคมผู้ปกครองในโรงเรียน การสร้างและขยายเครือข่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เป็นต้น

4. การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่บ้าน โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้ออำนวยต่อกระบวนการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเองของเด็ก และ

มีการถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามศักราชภาพ

5. การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนสถานะจากการมีส่วนร่วมทางการศึกษาที่บ้านของตนเองมาสู่การดำเนินงานอย่างจริงจังในโรงเรียนหรือหน่วยงานทางการศึกษา โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอน การบริหารการเงิน และการบริหารงานบุคลากร ซึ่งมีระดับตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมครู ผู้ปกครอง จนถึงการสมัครลงรับเลือกเป็นกรรมการสถานศึกษา โดยหวังว่าความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของตนจะส่งผลให้การจัดทำและดำเนินนโยบายของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. การเป็นผู้ประสานงานในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา โดยการทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษากับโรงเรียน ร่วมระดมทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากร หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น เงินทุน วิทยากรใหม่ ๆ หรือด้านเทคโนโลยี เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนให้สามารถบริหารงานได้อย่างเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ประกอบด้วยหลักการและแนวทางในการระดมทุนเพื่อการศึกษา (วิชัย ตันศิริ, 2542 : 97-98) ดังต่อไปนี้

1. กำหนดหลักการให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษา ได้ซึ่งเป็นมาตรการใหม่ นอกเหนือจากการจัดเก็บภาษีตามปกติแบบเดิม ที่นำภาษีทั่วไปมาใช้ในการจัดการศึกษา

2. ส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัวยุวมชน ฯลฯ ร่วมระดมทุนเพื่อการศึกษา

3. ส่งเสริมให้สถานศึกษา สามารถจัดหารายได้และผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาเองได้

4. ให้รัฐจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาดังวิธีที่หลากหลายนาน เช่น เงินอุดหนุนทั่วไปรายบุคคล กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนเพื่อจัดการศึกษา และเงินอุดหนุนทั่วไป

5. ให้รัฐจัดสรรงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนให้แก่ผู้ที่จัดการศึกษา เช่น ครอบครัวองค์กรชุมชน ฯลฯ

6. กำหนดให้มีระบบตรวจสอบ ติดตาม ประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้จ่ายงบประมาณ

จากที่กล่าวไปแล้วทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบการระดมทุนเพื่อศึกษามีหลากหลายรูปแบบ หลายวิธีการ ทั้งที่ได้จากภาครัฐและจากภาคประชาชน โดยในภาครัฐได้จากงบประมาณที่รัฐจัดสรรให้ การปรับโครงสร้างการบริหารการจัดการที่เอื้อต่อการสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพการศึกษา การปรับมาตรการทางด้านภาษี ในส่วนของภาคระดมทุนจากภาคประชาชนมีหลากหลายวิธีซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบทางการเงิน โดยการบริจาคแบบให้เปล่า การจัดตั้งกองทุนต่างๆ
 2. รูปแบบการบริหารสวัสดิอุปการณั้ ครงงาน และการให้โรงเรียนให้สถานที
 3. รูปแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น ได้แก่การร่วมเป็นกรรมการ ร่วมประชุม ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ประชาสัมพันธ์ เป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 4. รูปแบบการเป็นที่ปรึกษา วิทยากร และให้สถานที่ในการฝึกงานของนักศึกษา
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา**

การระดมทุนเพื่อศึกษานั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้มีผู้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลดีต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษาและปัจจัยที่อาจทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

สมานจิตร์ สุนทรทรัพย์ (2529 : 13) ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่จะช่วยให้เกิดการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ ความพร้อมของทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความพร้อมที่จะรู้สภาพปัญหา วิธีการแก้ปัญหาและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ มีกลไกที่จะให้เกิดความร่วมมือ เช่น มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน สมาคมผู้ปกครองและครู เป็นต้น มีการเสริมความพร้อมให้คณะกรรมการและควรกำหนดบทบาทหน้าที่ร่วมกันในทิศทางที่พึงประสงค์ ตลอดจนมีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความร่วมมือกล่าวคือ มีการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนร่วมกันทั้งสองฝ่าย แต่ในบางครั้งประชาชนก็เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะเกิดจากความเกรงใจ หรือการถูกบีบบังคับจากผู้มีอำนาจหรือภาครัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐเองได้ครอบงำและกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเอง ส่งผลให้ประชาชนปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมในการพัฒนาของระบบราชการไม่ได้จึงเกิดการล้มเหลว เพราะแนวทางในการพัฒนา มีการวางแผนจากเบื้องบนมาก่อนนั่นเอง (วิรัช วิรัชนิภาวารณ. 2530 : 64 - 65)

อุปสรรคและปัญหาของการระดมทุนเพื่อการศึกษาของประชาชน ในการพัฒนาการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ (อนงค์ พัฒนจักร. 2535 : 49 - 50)

1. อุปสรรคที่เกิดจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นแหล่งรวมศูนย์อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นด้านนโยบาย กระบวนการตัดสินใจ กระบวนการวางแผนและการดำเนินงาน การติดขัดสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานให้ประชาชนรับรู้ ตลอดจนประสิทธิภาพความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐเอง
2. อุปสรรคที่เกิดจากชุมชน เนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาชุมชนยังขาดความพร้อม และมีข้อบกพร่องในหลายประการ เช่น การขาดองค์กรท้องถิ่นที่เหมาะสมจึงขาดผู้กิตคนและเวลาแก่งานชุมชนอย่างเต็มที่ ขาดทักษะการทำงาน ขาดการติดต่อสื่อสารที่ดี การทำ ความเข้าใจ การขอความคิดเห็นและความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ตลอดจนความแตกต่างกันในกลุ่มชน และเศรษฐกิจในชุมชน

3. อุปสรรคที่เกิดจากสังคม จะเกิดขึ้นในระดับความสัมพันธ์ของสังคม 3 ด้าน คือ ด้านการเมือง กฎหมายและระบบราชการ ซึ่งผลจากอุปสรรคทั้ง 3 ด้าน จะส่งผลให้เกิดกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของแผนปฏิบัติการของทางราชการ

นอกจากนี้ ภูวนาล กงแก้ว (2539 : 52 - 53) ยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา ที่ผู้บริหารจำเป็นต้องหาทางแก้ไขเพื่อความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน คือ

1. ปัจจัยที่เกิดจากโรงเรียน ได้แก่

1.1 ระเบียบข้อบังคับของทางราชการบางประการ เป็นอุปสรรคต่อการสนองความต้องการของชุมชน

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อยกว่าที่ควรซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากครูไม่มีโอกาสได้ไปคลุกคลีกับชุมชน โรงเรียนไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและใช้ทรัพยากรของโรงเรียนและโรงเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ที่จะให้บริการแก่ชุมชน

1.3 ประชาชนในชุมชนขาดความศรัทธาในตัวครูและผู้บริหาร เพราะครูและผู้บริหารวางตัวไม่เหมาะสม ใช้เวลาในราชการไปทำภารกิจอื่น ขาดความเอาใจใส่ต่อหน้าที่ความรับผิดชอบ

1.4 โรงเรียนขาดแหล่งทรัพยากรในห้องเรียน เนื่องจากตั้งอยู่ในที่ห่างไกล ขาดบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ โรงเรียนขาดปัจจัยที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อชุมชนและไม่รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่

2. ปัจจัยที่เกิดจากชุมชน ได้แก่

2.1 ประชาชนในชุมชนส่วนมากไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา เนื่องจากประชาชนในชุมชนได้รับการศึกษาค่ำ ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนอยู่ระดับต่ำ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.2 ชุมชนเข้าใจว่า งานพัฒนาโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น

2.3 สิ่งแวดล้อมของชุมชนรอบ ๆ โรงเรียนเสื่อมโทรม บางแห่งเป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข มีโจรผู้ร้ายชุกชุมและมีปัญหาสืบเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมือง

2.4 ผู้บริหารระดับท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนในเรื่องของการศึกษาเท่าที่ควร เป็นเหตุไม่เข้าใจและมองเห็นคุณค่าของการศึกษาน้อยไป ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารระดับท้องถิ่นและโรงเรียน

2.5 ความแตกต่างกันทางภาษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกลุ่มน้อยประจำถิ่น เช่น ชาวเขมร และชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามา

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2541 : 279 - 283) เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา มีดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัย ได้แก่

1.1 กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เน้นอุตสาหกรรมเป็นหลัก และสภาวะที่ช่วงเศรษฐกิจดี ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองท้องถิ่นกระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน และปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม ได้แก่ ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนไทย

1.2 ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความเป็นห่วงสวัสดิภาพบุตรหลาน ความเกี่ยวข้องผูกพันกับโรงเรียน ลักษณะนิสัยพื้นฐานของคนในชุมชน เครือข่ายผู้นำชุมชน ความพร้อมของคนในชุมชน การเห็นความสำคัญของตนเองและการเห็นแก่ความเจริญรุ่งเรืองของส่วนรวม

1.3 กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยเกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน ได้แก่ผู้บริหารรุ่นก่อนสร้างสมศรัทธาไว้ให้แก่ชุมชน ผู้บริหารและครูมีความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ผู้บริหารทำงานกับกรรมการการศึกษาได้ดี ผู้บริหารและครูให้เกียรติและให้กำลังใจแก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถ ผู้บริหารและครูมีความประพฤติดี ครูมีความรักความผูกพันและรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียน โรงเรียนมีครูเก่าแก่หรือศิษย์เก่าอยู่ในโรงเรียน ครูมีความสนใจเด็ก สอนดี ครูมีความสามัคคี ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติทางของโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเป็นผู้เข้าไปขอความร่วมมือกับชุมชน สร้างระบบที่เอื้อให้ชุมชนมีส่วนร่วม ให้ความเชื่อถือแก่ชุมชน และสร้างความมั่นใจให้แก่ชุมชน ปัจจัยที่เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่โรงเรียนที่มีแผนงานดี มีความน่าเชื่อถือเรื่องการเงิน และมีการพัฒนาที่ดี ปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน ความเป็นโรงเรียนของชุมชน ชื่อของโรงเรียน และการที่โรงเรียนเป็นแหล่งสร้างประโยชน์ให้แก่ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัย ดังนี้

2.1 กลุ่มปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมที่ทำให้คนไม่มีเวลาว่าง สภาวะช่วงที่เศรษฐกิจตกต่ำ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิตและระบบมาตรฐานสินค้า ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชน และระบบการบรรจุแต่งตั้งข้าราชการครูไม่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ของชุมชน

2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความเต็มศรัทธา ความไม่ผูกพันกับชุมชน การไม่มีเวลาว่าง การขาดความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียน และความขัดสนของบุคคล

2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคลากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูรุ่นปัจจุบันขาดความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน บุคลากรในฝ่ายบริหารไม่ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนรวม ผู้บริหารไม่อยู่โรงเรียน จำบุคคลที่ช่วยเหลือโรงเรียนไม่ได้ ทำงานโดยไม่ปรึกษาหารือและไม่เร่งแก้ปัญหาความขัดแย้งกับชุมชน ครูมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมต่อชาวบ้าน ประพฤติตนไม่เหมาะสมและกีดกันการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้านวิธปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ ความเอาใจใส่ต่อนักเรียนน้อยลง โรงเรียนทำให้ประชาชนเดือดร้อน ยกเลิกสิทธิพิเศษของผู้มีอุปการะคุณต่อโรงเรียน ไม่มีการตอบแทนชุมชน แต่งตั้งผู้ที่เข้ามาทำงานร่วมกับชุมชนไม่เหมาะสม ด้านผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน ได้แก่ ความโดดเด่นทางวิชาการของโรงเรียนลดลง ไม่มีผลงานที่ประสบผลสำเร็จเสนอให้ชุมชน ชื่นชม ปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ ข้าราชการของโรงเรียน การขาดบุคลากรที่เชื่อมโยงกับชุมชน และขาดทีมงานที่ดี หรือความสัมพันธ์กับวัดไม่ดี เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา โดยสรุปมี 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านระบบบริหารราชการ โรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีการบริหารงานแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง การตัดสินใจบางอย่างอาจไม่เหมาะสมและล่าช้า ปัจจัยทางด้านโรงเรียน ได้แก่ ระเบียบข้อบังคับที่ไม่เอื้ออำนวย ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อย ชุมชนขาดความศรัทธาต่อผู้บริหารและครู แหล่งที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี และห่างไกล และปัจจัยทางด้านชุมชน ได้แก่ การไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา ความเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชนไม่ให้การสนับสนุนทางการศึกษารวมทั้งความแตกต่างระหว่างภาษา ชนบทประเพณีต่างๆ ตลอดจนสภาพความพร้อมของชุมชนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการระดมทุนเพื่อการศึกษาตามความคิดเห็นของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า มีผู้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยคงเป็นจำนวนน้อย จึงขอนำผลวิจัยที่ใกล้เคียงมาเสนอ ดังนี้

ด้านบทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. ด้านสภาพปัจจุบัน ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียน

มัธยมศึกษาอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการกำหนดนโยบาย การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงานผล และการบริหารงบประมาณ ส่วนการจัดองค์การ การแบ่งสายงาน และการบริหารงานบุคคล มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง งานวิชาการ ชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ในเรื่องการจัดหาวิทยากรท้องถิ่น การจัดหาหนังสือเรียน การหาทุนให้นักเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรม สำหรับงานด้านอาคารสถานที่ ชุมชนมีส่วนร่วมในเรื่องการหาสถานที่ การจัดสร้างโรงเรียน การใช้อาคารสถานที่เพื่อการประชุม การประกอบพิธีกรรม และการช่วยบำรุงรักษาอยู่ในระดับมาก มีเฉพาะเรื่องการควบคุมและประเมินการใช้อาคารเรียน ชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง งานด้านกิจการนักเรียนชุมชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์ การรับนักเรียนใกล้บ้านการจัดสวัสดิการ การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม ดนตรี กีฬา การแนะแนวศึกษาต่อ การสอดส่องดูแลความประพฤตินักเรียนและการเข้าร่วมในกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตย การจัดงานประจำปี งานประเพณีต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พบว่า ชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา มีสภาพทางเศรษฐกิจไม่ดี ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน จึงไม่สามารถเข้าร่วมในการจัดการศึกษากับทางโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

2. บทบาทที่ควรจะเป็นของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการทางการศึกษา ที่เห็นว่าโรงเรียนและชุมชน จะต้องร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ใช่ปล่อยให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เป็นผู้ดำเนินการจึงจะทำให้การศึกษาของไทยบรรลุจุดมุ่งหมาย และนำไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาได้อย่างแท้จริง

ส่วน วราภรณ์ วงศ์ใหญ่ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ได้ศึกษาและเปรียบเทียบสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา การศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียนและการประสบความสำเร็จของโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษาในระดับมาก และมีปัญหาน้อยทั้งปัจจัยป้อนเข้า กระบวนการ และผลผลิต
2. สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง และนอกชุมชนเมืองไม่แตกต่างกัน
3. สภาพปัญหาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นมีความแตกต่างกันในด้านการได้มาซึ่ง คณะกรรมการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขาดความรู้เกี่ยวกับการศึกษาใหม่ ๆ ไม่สามารถ ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสถานที่ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

4. ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการการศึกษาไม่เข้าใจบทบาทของตน และไม่มีความรู้เรื่องนโยบายการศึกษาใหม่ ๆ จึงเสนอแนะให้มีการจัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ ติดตามความเคลื่อนไหวทางการศึกษา และให้ชุมชนเลือกคณะกรรมการการศึกษาเอง

ในทำนองเดียวกัน สัมพันธ์ อุปลา (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า

1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในงานกิจกรรมมากกว่าด้านอื่น ๆ ปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่สำคัญคือ ชุมชนเข้าใจว่าภารกิจด้านการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเท่านั้น สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ บุคลากรในโรงเรียนควรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และชุมชนควรมีส่วนร่วมรับรู้การตัดสินใจ กำหนดนโยบายของโรงเรียน

2. คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีส่วนร่วมในเรื่องให้ความเห็นชอบต่อแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ ปัญหาการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่สำคัญคือ เมื่อมีการประชุมคณะกรรมการโรงเรียนมักไม่แสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่จะคล้อยตามประธานในที่ประชุม สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ โรงเรียนต้องยอมรับในความสามารถในการตัดสินใจของคณะกรรมการโรงเรียนให้มากขึ้น

ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้น อมรัตน์ โพธิ์ปัสสา (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดกรมสามัญศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการปฏิบัติ ปัญหา สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนบ้านไผ่ ด้านการพัฒนาบุคลากรครู การจัดนิเทศภายในและพัฒนาคู่มือภาพการเรียนการสอน โรงเรียนได้บูรณาการรูปแบบการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นสร้างความตระหนัก ขั้นสร้างครูแกนนำและขั้นการจัดบรรยากาศสนับสนุนซึ่งมีการวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน และการปฏิบัติดำเนินการอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและมีการกำกับดูแล ติดตาม ประเมินผลทุกขั้นตอน ในการดำเนินงานนั้นได้พบปัญหาคือ บุคลากรมีเวลาสอนมากเกินไปเกินเกณฑ์กำหนด มีข้อจำกัดเรื่องเวลา เนื้อหาและกิจกรรมมีมากเกินไป ขาดงบประมาณในการพัฒนา เพิ่มพูนทักษะของบุคลากรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนแก้ปัญหาโดยการจัดหาแหล่งสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้น เช่น จากสมาคมผู้ปกครองครูและศิษย์เก่า ชุมชนเพิ่มขึ้น จัดกิจกรรมตามสภาพความต้องการและความจำเป็นก่อนหลังมีการกำหนดเวลาที่เหมาะสม เน้นให้ครูแกนนำเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำผู้อื่น ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนโดยเน้นกระบวนการ ทำให้บังเกิดผลสำเร็จ เกิดประสิทธิภาพ และ

ประสิทธิผลต่อโรงเรียน ต่อบุคลากรครูต่อนักเรียน ต่อผู้ปกครองและต่อชุมชนในที่สุด

สอดคล้องกับการศึกษาของ พรทิพา จุลสุคนธ์ (2542 : บทคัดย่อ) เรื่องมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนชุมชนวัดศรีนาครัตนาราม ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนคือร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์

2. การเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น ได้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 2 รูปแบบ คือ โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการเชื่อมประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความสัมพันธ์ในทฤษฎีญาติระหว่างผู้นำชุมชนภาวะผู้นำของบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน และโครงการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกระทรวงศึกษา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาคมผู้ปกครองและครู ตลอดจนคณะกรรมการโรงเรียนนั้น ชำนาญ รูปเล็ก (2530 : 163) ได้ศึกษาการสนับสนุนทางการศึกษาที่สมาคมผู้ปกครองและครูให้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จากทัศนะของครูและกรรมการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครู โดยทำการศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านครูภัณฑ์ อาคารสถานที่ ด้านวิชาการและวิชาชีพ ด้านการให้สวัสดิการ ด้านการร่วมกิจกรรมโรงเรียนและด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ครูต้องการสนับสนุนทางการศึกษาทางด้านวิชาการและวิชาชีพมากที่สุด ส่วนคณะกรรมการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูต้องการสนับสนุนทางการศึกษาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ครูมีความเห็นว่าการสนับสนุนทางการศึกษาในด้านให้สวัสดิการและด้านวิชาการและวิชาชีพมีประโยชน์มาก ส่วนคณะกรรมการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครูมีความเห็นว่า ด้านการให้สวัสดิการและด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีประโยชน์มาก ส่วนปัญหาการสนับสนุนทางการศึกษาทุกด้าน ครูมีความเห็นว่ามีอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนคณะกรรมการบริหารสมาคมผู้ปกครองและครู มีความเห็นว่าด้านการให้สวัสดิการและด้านการร่วมกิจกรรมโรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับน้อย

อนึ่ง สุนทร ขอบฟ้าดี (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการการศึกษากับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอ่างทอง พบว่า คณะกรรมการศึกษาส่วนใหญ่มีบทบาทในด้านการศึกษาสัมพันธ์โรงเรียนและร่วมมือในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้ประสานงานและแสวงหาความช่วยเหลือจากประชาชนและหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้าร่วม

กิจกรรมของโรงเรียน หรือพัฒนาโรงเรียนอีกทั้งยังเป็นผู้ให้ข้อมูลและให้การบริการของโรงเรียนแก่หน่วยงานอื่น คือ วัด สภานิเอนามัย สภาตำบล ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการศึกษา พบว่า กรรมการศึกษามีปัญหาการประกอบอาชีพส่วนตัว ไม่มีเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ เสนอแนะ ประสานงานแสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและไม่ทราบว่ามีหน้าที่ประชาสัมพันธ์โรงเรียน

นอกจากนี้ สุทธิชัย หนูนวล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทสมาคมผู้ปกครองและครู ต่อการสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา เพื่อศึกษาบทบาทสมาคมผู้ปกครองและครู ต่อการสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา ใน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านวัสดุครุภัณฑ์ วิชาการ สวัสดิการ กิจกรรม และชุมชนสัมพันธ์ โดยจำแนกตามตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและตำแหน่งกรรมการบริหารสมาคม ผลการศึกษพบว่า

1. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครู ต่อการสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา รายด้าน เรียงตามลำดับการสนับสนุนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ กิจกรรม สวัสดิการ วัสดุครุภัณฑ์ ชุมชนสัมพันธ์และวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง
2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และกรรมการสมาคมผู้ปกครองและครูต่อการสนับสนุนการบริหารสถานศึกษา กรมอาชีวศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สำหรับการศึกษาในด้านการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนนั้น สมชาย รักษ์ดิษฐมงคล (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดยโสธร พบว่า การปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนในทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างและเผยแพร่เกียรติของโรงเรียน และครูเป็นผู้นำและการร่วมมือในการพัฒนาชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การให้บริการชุมชน การได้รับความสนับสนุนจากชุมชน และการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วน พงษ์อนันต์ ธรรมศิริ (2543 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา สหวิทยาเขตขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษพบว่า มีปัญหาการบริหารงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อศึกษาแต่ละด้านพบว่า การวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของชุมชนก่อนการวางแผน การให้บุคลากรที่รับผิดชอบด้านการประชาสัมพันธ์โรงเรียนมีความเข้าใจด้านประชาสัมพันธ์โรงเรียน การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพที่ชุมชนต้องการ การขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน การให้การสนับสนุนเรื่องทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษา

การขอแรงงานจากชุมชน และบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผลการปฏิบัติงานน้อย ซึ่งประเด็นเหล่านี้พบว่ามีปัญหาอยู่ในระดับมาก

นอกจากนี้ ยุวดี ถนัดคำ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนพิมายวิทยา อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า บุคลากรโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพ มีสภาพการปฏิบัติงานในภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก แต่มีสภาพการปฏิบัติงานด้านการประเมินผลงานด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาด้านความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่าบุคลากรโดยส่วนรวมและจำแนกตามสถานภาพมีปัญหาการปฏิบัติงานในภาพรวมและเป็นรายด้านทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับน้อย

อนึ่ง ในประเด็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น นิวัฒน์ วงษ์ทะอุ่ม (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อศึกษา การจัดกิจกรรมและปัญหาในการดำเนินกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่โรงเรียนจัดมาก คือ การพบปะผู้ปกครองนักเรียนที่บ้าน การให้ยืมอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนาของชุมชน งานวันเด็กและการประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเรื่องการให้คำแนะนำและตรวจรักษาแก่ประชาชน ส่วนปัญหาในการดำเนินกิจกรรมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ ขาดอุปกรณ์ในการให้บริการชุมชน ครูไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเพราะพักอยู่ต่างถิ่น ประชาชนไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเพราะฐานะยากจน และประชาชนเข้าใจว่าการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูและทางราชการฝ่ายเดียว

ส่วน วีระ แก้ววิหาร (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนประถมศึกษา กับชุมชน : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนบ้านยาง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานใน 6 งาน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

1. งานการให้บริการชุมชน โรงเรียนได้ออกคำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ จัดทำทะเบียนการให้บริการชุมชน และการยืมวัสดุ สิ่งของ ประชาสัมพันธ์ในการนำค่าบริการไปใช้ในการซ่อมแซมวัสดุ อุปกรณ์ที่ชำรุด ทำให้การให้บริการชุมชนเป็นไปด้วยดี และตอบสนองชุมชนได้อย่างเต็มที่

2. งานการรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชน โรงเรียนได้มีโครงการเพื่อขอความช่วยเหลือจากองค์กรต่าง ๆ และชุมชน โรงเรียนมีการวางแผนในการพัฒนางาน

ในด้านนี้เป็นอย่างดี และโรงเรียนได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน เช่น การก่อสร้างห้องพิเศษ
ทุนการศึกษา วิทยากร โดยโรงเรียนได้จัดทำหนังสือขอบคุณทุกครั้ง

3. งานเกี่ยวกับกรรมการโรงเรียน โรงเรียนได้แต่งตั้งกรรมการโรงเรียนจากชุมชน
หลายส่วน ทำให้เกิดการระดมความคิดได้อย่างเต็มที่ แต่ด้วยการกำหนดบทบาทหน้าที่
กรรมการใหม่ จากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ทำให้กรรมการที่มาจากประชาชน
ยังไม่สามารถแสดงบทบาทได้อย่างเต็มที่

4. งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น โรงเรียนได้มีโครงการและ
ให้ความร่วมมือกับชุมชนอย่างดี มีการจัดการแข่งขันกีฬาประชาชน มีการประกวดบ้านตัวอย่าง
มีการร่วมมือให้ความสะดวกกับหน่วยงานอื่น ทั้งสถานที่ วัสดุอุปกรณ์และบุคลากร
ร่วมกิจกรรมวันสำคัญกับชุมชน ร่วมงานประเพณีของท้องถิ่นอยู่เสมอ

5. งานการจัดตั้งชมรม สมาคม มูลนิธิ โรงเรียนมีกลุ่มเยาวชนสนับสนุนช่วยเหลือ
กิจกรรมอยู่เสมอ เช่น กีฬา การพัฒนาโรงเรียน กลุ่มแม่บ้านเป็นวิทยากรในการฝึกวิชาชีพ
ในด้านชมรม สมาคม มูลนิธิ โรงเรียนยังไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามระบบราชการ

6. งานการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบงานนี้
โดยเฉพาะ มีการออกแผ่นพับ การกระจายเสียงตามสายทั้งในโรงเรียนและหมู่บ้าน มีการจัด
ป้ายนิเทศมีโครงการครูออกเยี่ยมผู้ปกครอง และผู้บริหารหรือตัวแทนเข้าร่วมประชุมกับองค์กร
ต่าง ๆ เช่น สภาตำบล สาธารณสุข เกษตร ฝ่ายปกครอง ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างโรงเรียน
กับชุมชนอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ ชูชาติ พวงสมจิตร (2541 : บทคัดย่อ) ยังได้ทำการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์
ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา
ผลการวิจัยพบว่า คนที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากที่สุด คือกลุ่มกรรมการศึกษาหรือกลุ่ม
กรรมการโรงเรียน โดยชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริจาคทรัพย์สินและวัสดุสิ่งของมากที่สุด
สำหรับวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น เมื่อโรงเรียนมีกิจกรรม
สำคัญและร้องขอความร่วมมือแล้วชุมชนจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริม
และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนนั้นก็มียปัจจัยด้าน
สภาพแวดล้อม ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ปัจจัยเกี่ยวกับ
ชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ลักษณะและองค์ประกอบของชุมชนและคุณลักษณะของบุคคล
ในชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารและครู ผลงานและวิธีปฏิบัติงานและปัจจัย
เกี่ยวกับโรงเรียนด้านอื่น ๆ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมานั้น แม้จะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน
กับชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการจัดการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
แต่ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการระดมทุนเพื่อการศึกษา นั่นเอง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเป็นแสดงถึงรูปแบบการระดมทุนเพื่อการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ กันไป ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น การสนับสนุนทางการเงิน วัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ทางการศึกษา การเป็นที่ปรึกษาและเป็นวิทยากร ทั้งนี้การสนับสนุนเหล่านี้มีทั้งที่เป็นในลักษณะส่วนบุคคลหรือองค์กร เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู คณะกรรมการการศึกษาประจำสถานศึกษานั้นๆ เป็นต้น โดยมีบทบาทในการเป็นผู้ประสานและเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา ทั้งที่เป็นปัจจัยทางบวกและปัจจัยทางลบอีกด้วย

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับรูปแบบการระดมทุนเพื่อการศึกษาตามความคิดเห็นของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษามีผู้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรงเป็นจำนวนน้อย จึงขอนำผลวิจัยที่ใกล้เคียงมานำเสนอ ดังนี้

สมิท (Smith. 1971 : 2377-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของตัวแทนประชาชนในการวางแผนและพัฒนาการศึกษา พบว่า

1. คณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชนมีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ อันจะก่อให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาการศึกษา

2. คณะกรรมการจากประชาชนไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว โดยที่คณะกรรมการไม่ได้มีส่วนร่วมเห็นหรือรับรู้

3. คณะกรรมการโรงเรียนและผู้บริหารเห็นพ้องต้องกันว่า โรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นกว่าเดิม หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

นอกจากนี้ ฮาคาเนน (Hakanen. 1975 : 6004-A) ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองและกลุ่มนักวิชาการเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในรัฐเซาท์ดาโคต้า ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ปกครองยังขาดความรู้ที่เพียงพอกับความจำเป็นไปของโรงเรียน และได้เสนอแนะให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. การขาดข้อมูลข่าวสารและการติดต่อกันภายในชุมชน ทำให้ผู้ปกครองขาดความสัมพันธ์กับชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อยังมีไม่เพียงพอ เสนอแนะให้มันโยบายติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยการชี้แจงจุดมุ่งหมาย ความรับผิดชอบ รายละเอียดเกี่ยวกับการเงินและความจำเป็นด้านอื่น ๆ

สำหรับรูปแบบของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการศึกษาของโรงเรียนนั้น พอลโลซซี่ (Pallozzi. 1981 : 1418-A) ได้ศึกษารูปแบบของชุมชนต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ของโรงเรียนท้องถิ่น ในรัฐนิวเจอร์ซีย์ ค้นพบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน และได้เสนอว่า โรงเรียนและชุมชนควรร่วมมือกันทั้งสองฝ่าย คือ โรงเรียนไม่ควรติดอยู่กับระบบนโยบายมากนัก ส่วนฝ่ายชุมชนควรจะเกี่ยวข้องกับนโยบายที่สัมพันธ์กับความสามารรถที่ตัวเองจะทำได้ และข้อสำคัญที่โรงเรียนควรคำนึงถึง คือ รับผิดชอบกิจกรรมที่จัดขึ้น ปรับปรุงแก้ไขบทบาทในข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ในปีเดียวกัน โจนส์ (Jones, 1981 : 4235-A) ได้วิเคราะห์งานบริหารแบบ POSDCoRB และการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการศึกษาของชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา รัฐอัลลินนอยส์ พบว่า การวางแผนจะช่วยแก้ปัญหาในการกำหนดโครงการ เพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ การลงทุนด้านการศึกษาของชุมชนจะดำเนินไปได้ ผู้บริหารต้องรำลึกอยู่เสมอว่ากระบวนการบริหารมีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาของชุมชน

ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 คิง (King, 1984 : 1593-A) ได้ศึกษาเรื่อง โรงเรียนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสามารถลดความแตกแยกของชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วยวิธีการประชาธิปไตย ให้เกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยการวิเคราะห์ผลการวิจัยที่บุคคลอื่นได้ทำการวิจัยไว้แล้ว 3 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ถ้าหากให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างกฎจะทำให้มีความรู้สึกว่าจะต้องรักษากฎนั้นไว้ ถ้าหากให้เขามีโอกาสเข้าร่วมจะมีการปฏิบัติตามกฎมากขึ้น และถ้าบุคคลอื่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับเขาตัดสินใจเขาจะเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ความแตกแยกก็จะน้อยลง

ในปี ค.ศ. 1989 คราฟ (Craft, 1989 : 1633-A) บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมิสซูรี ได้ศึกษาถึงทัศนคติของชุมชนต่อการศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียนที่จะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือ ต้องการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนกับทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ ผลการศึกษาพบว่า มีค่าความสัมพันธ์ระหว่างระดับทัศนคติระบบโรงเรียนในแต่ละสิ่งแวดล้อม แต่ไม่มีค่าความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม หรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจการของโรงเรียน

สอดคล้องกับการศึกษาของเฮฟเฟอร์แมน (Hefferman, 1992 : 1341-1342-A) เกี่ยวกับการรับรู้ต่อการมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการร่วมการตัดสินใจ ของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารเป็นกุญแจที่สำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนในระดับชาติ รัฐและท้องถิ่นได้พยายามดำเนินการปรับปรุงให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ ปัญหาสำคัญพบว่า บทบาทของกลุ่มเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของบทบาทและความรับผิดชอบ

ของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน โรงเรียนและชุมชนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ทักษะ และความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการร่วมตัดสินใจของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน

นอกจากนี้ โอลิเวอร์ (Oliver, 1996 : 107) ได้ศึกษาความสัมพันธ์กับชุมชน : ภายใต้อิทธิพลความสำเร็จของโรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์กับชุมชนมีความสำคัญที่สุดในการเสริมสร้างสัมพันธภาพกับนักเรียน ผู้ปกครอง และครูผู้สอนแต่ละคน บนพื้นฐานของความเคารพนับถือและการยกย่องให้เกียรติกัน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชน โดยเมื่อทุก ๆ คนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อการศึกษาแล้ว การศึกษาที่มีคุณภาพบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมและการไว้วางใจซึ่งกันและกันย่อมเกิดขึ้นได้

โดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าการศึกษาในต่างประเทศส่วนใหญ่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการระดมทุนเพื่อการศึกษา ซึ่งผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รวมทั้งประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับความเป็นไปของโรงเรียน เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ต่อไป